УДК 811.112.2'42]:316.77:ЗМІ
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-32

Наталія ЛИСЕЦЬКА,
orcid.org/0000-0001-8821-4836
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) lysetska.nataliya@vnu.edu.ua

Ольга ГАЙВОЛЯ,
orcid.org/0009-0006-3074-1610
студентка І курсу магістратури кафедри німецької філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) lorrra.olia@gmail.com

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *VEREINTES EUROPA* В НІМЕЦЬКИХ ЗМІ

У статті досліджено вербалізацію концепту VEREINTES EUROPA в сучасній німецькій мові на матеріалах ЗМІ.

У лінгвістиці поняття концепту має одне з ключових значень, оскільки виступає основним елементом, що кодує дійсність на ментальному рівні в когнітивній лінгвістиці, лінгвокультурології, етнолінгвістиці, лінгвоконцептології та ін. У статті розглянуто особливості поглядів на концепт у різних галузях сучасної лінгвістики, дано визначення концепту, концептуального аналізу й вербалізації. Описано відсистемний та відтекстовий методи концептуального аналізу (за Л. Л. Шевченко), що дають змогу визначити вербалізатори концепту. Зроблено огляд наукових досліджень концепту EUROPA та викладено основні положення результатів вивчення вербалізалізації концепту VEREINTES EUROPA на сторінках німецьких газет Frankfurter Allgemeine Zeitung, Wiesbadener Kurier і Welt am Sonntag. У ході дослідження встановлено, що для позначення концепту VEREINTES EUROPA найчастіше застосовують такі синонімічні словникові дефініції: GESCHLOSSENHEIT DES WESTENS, EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, EU-STAATEN, EUROPÄISCHE EINHEIT, EUROPÄISCHE STAATEN, ZUSAMMENHALT. Ядро концепту VEREINTES EUROPA представлено такими вербалізаторами: WESTEN, EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT. Інші словникові варіації трапляються значно рідше й становлять периферію концепту: WESTEN, DEMOKRATEN, ENTSCHLOSSENHEIT. Досліджуваний концепт є складним і вміщує такі смислові субконцепти: EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, SANKTIONEN, FLÜCHTLINGSAUFNAHME, WAFFENLIEFERUNG. Основним смисловим наповненням концепту VEREINTES EUROPA на сучасному етапі розвитку суспільства є політична та ментальна згуртованості всіх членів EU і європейських країн загалом задля захисту миру та демократії в контексті російської війни в Україні.

Ключові слова: *концепт, концептуалізація, концептуальний аналіз, номінативне поле, вербалізація, структура концепту, концепт VEREINTES EUROPA.*

Nataliia LYSETSKA,
orcid.org/0000-0001-8821-4836
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of German Philologie
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Luzk, Ukraine) lysetska.nataliya@vnu.edu.ua

Olha HAIVOLIA,
orcid.org/0009-0006-3074-1610
Second-year Master's student at the Department of German Philology
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Luzk, Ukraine) lorrra.olia@gmail.com

VERBALIZATION OF THE *VEREINTES EUROPA* CONCEPT IN THE GERMAN MASS MEDIA

The article is devoted to the study of the verbalization of the VEREINTES EUROPA concept in the modern German language on mass media materials.

In linguistics, the notion of a concept has one of the key meanings, as it acts as the main coding element of the reality of the mental level in cognitive linguistics, linguistic culture studies, ethnolinguistics, linguistic conceptology, etc. The article examines the peculiarities of views on the concept in various branches of modern linguistics, defines the concept, conceptual analysis and verbalization. There are described the desystemic and detextual methods of conceptual analysis (according to L. L. Shevchenko) which allow to determine the verbalizers of the concept. An overview of the scientific studies of the EUROPA concept was made and the key findings of the study on the verbalization of the VEREINTES EUROPA concept on the pages of the German newspapers Frankfurter Allgemeine Zeitung, Wiesbadener Kurier and Welt am Sonntag were outlined. During the research, it was found that the following synonymous dictionary definitions are most often used to denote the concept of VEREINTES EUROPA: GESCHLOSSENHEIT DES WESTENS, EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, EU-STAATEN, EUROPÄISCHE EINHEIT, EUROPÄISCHE STAATEN, ZUSAMMENHALT. The core of the VEREINTES EUROPA concept is represented by the following verbalizers: WESTEN, EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT. Other dictionary variations are much less common and form the periphery of the concept: WESTEN, DEMOKRATEN, ENTSCHLOSSENHEIT. The studied concept is complex and includes the following meaningful subconcepts: EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, SANKTIONEN, FLÜCHTLINGSAUFNAHME, WAFFENLIEFERUNG. The main semantic content of the VEREINTES EUROPA concept at the current stage of societal development is the political and mental unity of all EU members and European countries in general for the protection of peace and democracy in the context of the Russian war in Ukraine.

Key words: *concept, conceptualization, conceptual analysis, nominative field, verbalization, concept structure, VEREINTES EUROPA concept.*

Постановка проблеми. Лінгвістика XXI ст. відзначається формуванням нової «еволюційно-інформаційно-феноменологічної» парадигми наукового дослідження, вимагає теоретичного переосмислення загальнонаукових уявлень стосовно мови, установлення тісних зв'язків із глобальними та соціотехнологічними процесами. Репрезентантами їх виступають усна й писемна мова, що є основними в ролі концептуального моделювання мови (Широков, Лучик, 2021). Мова – живе суспільне явище, яке відображає специфіку мислення та культури нації. У ній відображаються всі реальні події та переносяться в публічний дискурс у вигляді специфічних мовних вербалізацій. Мова впливає на формування картини світу людини, яка включає в себе сприйняття навколишнього середовища, ставлення до інших людей та соціальних груп, а також світогляд і спосіб мислення (Приходько, 2013).

На сучасному етапі об'єктом багатьох вітчизняних та зарубіжних досліджень стає вербальний образ світу, який існує у свідомості носіїв певної культури. Бачення й сприйняття людиною об'єктивної реальності визначається за допомогою різних концептів, що зберігаються в її свідомості. Наразі концепт досліджується з погляду різних лінгвістичних парадигм: лінгвокультурології (Кононенко, 2004), когнітивної лінгвістики (Голобородько, 2002; Яворська, 2018), етнолінгвістики (Іващенко, 2006).

Ідея ЄВРОПИ привертає увагу дослідників як об'єкт аналізу та засіб інтерпретації інших екзистенційно важливих концептів. Увага лінгвістів фокусується на різних аспектах її дослідження. Лінгвокультурологи трактують цей концепт як базове знання, певну систему координат, що моделює відносини людини та світу (Яворська, Богомолов, 2010; Портнов, 2009). Репрезентований засобами різних мов, він розглядається як макроконцепт.

Історико-когнітивні дослідження концепту EUROPA як фрагмента повсякденного життя німців розкривають зміни в його змісті та, відповідно, у семантиці його лексеми «VEREINTES EUROPA». Проте поза увагою дослідників залишається дослідження засобів вербалізації концепту VEREINTES EUROPA в сучасних німецьких ЗМІ, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – з'ясувати особливості змістового наповнення концепту VEREINTES EUROPA в сучасній німецькій мові на матеріалах ЗМІ.

Аналіз досліджень. На сьогодні в мовознавстві виокремлюється тенденція вивчати мовну дійсність із погляду когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, етнолінгвістики, лінгвоконцептології. Основним поняттям для кожної з них є КОНЦЕПТ. Міждисциплінарний характер, складність структури, багатство ознак і властивостей, різні підходи до вивчення концепту спричинили різнобій у його трактуванні. У трактуванні поняття «концепту» в різних галузях у межах мовознавства змінюється його смисловий центр: для першої – це момент пізнання, «квант структурованого знання» (Голобородько, 2002; Яворська, 2018), для другої – роль культури (Кононенко, 2004), для етнолінгвістики – етнічно сформований образ реалії й для лінгвоконцептології (Іващенко, 2006) – відношення мовних структур з концептуальними (Черненко, 2021).

В україністиці концептуальний аналіз привернув увагу Т. П. Вільчинської, К. Ю. Голобородька, С. А. Жаботинської, В. Л. Іващенко, В. І. Кононенка, Л. А. Лисиченко, О. О. Маленко, П. В. Мацькова, Н. О. Мех, Т. М. Сукаленко, Л. Л. Шевченко, Г. М. Яворської та інших науковців (Черненко, 2021).

«Концептуальний аналіз має на меті встановлення смислу, навколо якого групуються слова, категорії, ширше кажучи – знання» (Кононеко, 2004: 6).

Термін «вербалізація» вживають як у широкому (соціальному), так і вузькому (власне лінгвістичному) розумінні. У лінгвокультурології та лінгвокогнітології вербалізацію трактують як вираження концепту або окремих його ознак мовними засобами. Стверджувати про вичерпний опис концепту неможливо, можна говорити лише про специфіку вербалізації конкретного концепту на певному етапі розвитку суспільства, у певних умовах, у певному типі дискурсу.

Спираючись на дослідження Н. В. Плотнікової, Л. Л. Шевченко та А. М. Приходька щодо методів концептуального аналізу, застосовуємо комплексну методику, що включає вивчення репрезентантів концепту (Плотнікова, 2013; Шевченко, 2021; Приходько 2013).

У мові зазвичай концепти репрезентовано лексемами, так званими вербалізаторами концептів, зокрема ключовими словами-репрезентантами і їх синонімами. Дослідник сам визначає ключове слово як пряму номінацію концепту. При цьому перелік мовних засобів, що можуть входити до номінативного поля, є доволі розгалуженим і може містити як прямі, так і похідні (переносні) номінації, однокорінні слова, частини різних мов, пов'язані з основними номінаціями, контекстуальні синоніми, фразеологізми, метафоричні номінації, стійкі порівняння, вільні словосполучення, асоціації, словникові та енциклопедичні дефініції, тексти різних жанрів (тематичні, публіцистичні, художні), сукупність текстів й ін.

Концептуальний аналіз, на думку окремих дослідників, полягає у фіксації та інтерпретації смислу лексичних і фразеологічних одиниць, які вербалізують концепт, а тому визначають його як концептуально-семантичний аналіз (Іващенко, 2006).

Дослідники виділяють два найпоширеніші в лінгвістиці підходи до методології концептуального аналізу – відсистемний і відтекстовий (Шевченко, 2021). «Відсистемний підхід полягає в лексикографічному описі ключових слів – вербалізаторів концепту, а також у розгляді відношень між вербалізаторами в межах контексту. Найпоширенішими прийомами цього методу є:

1) аналіз значень ключового слова на основі словникових тлумачень;

2) вивчення багатозначності слова;

3) побудова та вивчення різних полів, іменем яких виступає лексема як засіб репрезентації концепту;

4) аналіз фразеологічних і пареміологічних одиниць, які містять досліджуване ключове слово;

5) психолінгвістичні експерименти». (Шевченко, 2021: 59).

«Відтекстовий підхід», на думку Л. Л. Шевченко, є одним із найпоширеніших видів концептуального аналізу, який полягає в аналізі функціонування концептів у художньому тексті. Завдяки цьому підходу дослідники виконують декілька завдань:

1) виявлення кола лексичної сполучуваності ключового слова (імені концепту) шляхом суцільної вибірки;

2) з'ясування індивідуально-авторських концептів та їх опис, що допомагає глибше зрозуміти художню картину світу того чи іншого письменника;

3) побудова текстових полів, у яких утілюється концепт;

4) аналіз семантичного розвитку слів – репрезентантів концепту (Шевченко, 2021: 60).

Використовуємо «відсистемний підхід», досліджуючи лексикографічні дефініції й компоненти синонімічних рядів ключової лексеми концепту VEREINTES EUROPA.

Виклад основного матеріалу. Концепт у лінгвістиці загалом розглядається як основний ментальний елемент репрезентації інформації про навколишню дійсність. Концепти відображають нашу здатність уявляти собі речі, абстрагуватися від конкретних деталей і розуміти загальні ідеї.

Процес концептуалізації є неможливим без мови, оскільки в мові людини міститься інформація, яка свідчить про весь набутий досвід, практичні та життєві знання індивіда. Вивчення концептів є важливим для розуміння того, як мова відображає наші знання про світ, і є важливим інструментом для аналізу мовних даних у різних контекстах.

Концепт – від латинського concipere (conceptus) – думка чи погляд, основне поняття або ідея, узагальнення, спеціально сформоване з конкретних прикладів (Черненко, 2021).

За К. Ю. Голобородько, концепт – це лінгвоментальна категорія, що узагальнює знання й досвід людини, відображає потенційні ресурси свідомості та репрезентує концептуальну картину світу мовної особистості. Людина мислить концептами. Аналізуючи, порівнюючи й поєднуючи різні концепти в процесі мисленнєвої діяльності, вона формує нові концепти як результати мислення (Голобородько, 2002).

Ми трактуємо концепт, за Г. М. Яворською, як ментальну одиницю, що являє собою сукуп-

ність знань, уявлень, вірувань та очікувань, які пов'язані з якимось об'єктом чи явищем у світі (Яворська, 2018). Цей об'єкт може бути реальним або уявним, а концепт відображає взаємозв'язки між цим об'єктом й іншими об'єктами чи явищами у світі.

За допомогою ментальних концептів ми організовуємо свій досвід та визначаємо його значення для нашої поведінки й спілкування. Г. М. Яворська стверджує, що концепти відображають культурно-історичний досвід народу та допомагають розуміти світ навколо нас із різних поглядів (Яворська, Богомолов, 2010).

Концепт складається з когнітивних складників: понять, знань, переконань, емоцій, оцінок й інших компонентів, що дають змогу узагальнити й класифікувати сутність явищ.

Вагомий внесок у розбудову поняття «концепт» зроблено М. Шварц. На думку дослідниці, мовну концептосферу становлять концепти-категорії й концепти-символи (або ідіоконцепти). Категоріальні концепти вербалізуються як лексичними, так і граматичними засобами; культурні ж – лише лексичними, оскільки їм притаманний характер субстанції, яка, зі свого боку, може осмислюватися і конкретно, і абстрактно (Приходько, 2013).

«Зміст концепту як ментальної суті визначається всією розмаїтістю контекстів уживання і залежить від світоглядних домінант» (Голобородько, 2002: 28).

А. М. Приходько стверджує про шаровість (полярність) структури концепту з ядром у центрі. До ядерної зони входять універсальні знання, виражені іменем концепту, основне поняття; до периферії – вторинні номінації, образний компонент асоціативних зв'язків і відчуттів, усе, що створено культурою, традиціями та особистим досвідом людей (Приходько, 2013: 22, 178).

В. Л. Іващенко виділяє субконцепти як менші за обсягом складові частини концептів (Іващенко, 2007: 5). У когнітивній науці існує також ряд загальних структур концептів: мисленнєві образи, схеми, фрейми, сценарії, картинки та ін.

Кожний концепт відповідає фрагменту концептуальної системи, що репрезентує певну предметну галузь, тобто концептуальну сферу, тотожну тематичному полю, на позначення якої А. М. Приходько вживає термін «концептополе». Науковець виокремлює концептополя макро- й мікрорівнів. До перших належать ті, що включають множину концептів, у той час, як концептополе мікрорівня «можна умовно вважати ідіополем окремо взятого концепту» (Приходько, 2013).

Звернення до концепту EUROPA спричинено потребою з'ясування не лише наукових (логіко-предметних) знань людей про поняття Європа, що стоять за відповідним терміном, але й смислових рядів передусім прагматичного типу, що формуються в процесі когніції, уключаючи як категорії інтелектуального життя (знання, свідомість, творчість, символізація), так і практичні дії, сприйняття, образи, зміст яких пов'язаний з певною соціокультурною ситуацією.

Спроби дослідити концепт ЄВРОПА зробили сучасні українські лінгвісти Г. М. Яворська, О. В. Богомолов, А. В. Ващенко, Н. Г. Лисецька (Лисецька, 2016, 2020) та ін.

У науковій літературі досліджувався концепт об'єднаної Європи таким чином: «Європа – це культурно-політична ідея, яка в ході історичного розвитку переосмислюється й отримує нове визначення» (Лисецька, 2016: 178). А. Г. Донська розглядає її як синонім влади (Донська, 2016). Г. М. Яворська стверджує «Європа в українському контексті означає і ментальну єдність на рівні комплексу спільних цінностей, таких як демократичні свободи, верховенство права, соціальний захист і т. д.» (Яворська, 2018: 258).

А. В. Ващенко вивчає Європу через об'єднання навколо певної глибокої ідеї (Ващенко, Гаврилов, Дятлов, Казимір, Кеда, Соломенна, 2018: 111).

Н. Г. Лисецька описує вивчення внутрішніх змін Європи у XXI ст., пов'язаних з припливом біженців (Лисецька, 2020: 54).

В. О. Дятлов описує розвиток ідей об'єднання в різні історичні періоди: «у період Нового часу європейська інтеграція визначалася процесами у духовному, ідеологічному, політичному, економічному житті, які попри національні особливості мали спільну природу і спільні прагнення» (Ващенко, Гаврилов, Дятлов, Казимір, Кеда, Соломенна, 2018: 108–162).

Лексикографічний опис слова ЄВРОПА досить детально роблять Г. Яроцька, Т. Пономаренко і зазначають, що в українських текстах це поняття в культурній та історичній конотаціях давно виходить за межі географічних позначень (Яроцька, Пономаренко, 2020). Слово *європеїзувати,* «перебудовувати на європейський зразок» не є похідним від географічного значення Європа, а *європеєць* – це не лише житель Європейського континенту, але й людина *«високої культури»* (Яворська, Богомолов, 2010: 101).

Етимологія слова *Європа* дасть змогу глибше зрозуміти ряд семантичних значень, що супроводжують концепт. «За однією з версій, Εὐρώπη походить від гр. εὐρύς «широкий» та ὤψ (ὠπός)

«очі; лице; вид», тобто Європа – «широколиця». Інші вважають це народною етимологією. Ернест Кляйн поєднує ім'я *Європа* з семітськими відпов. – акад. ereb «спускатися, сідати», спор. фінік. 'ereb – «вечір, захід», арабським garb «захід», др.-вр. ma'arav «захід», 'erev – «вечір» (сер. гр. Ἔρηβος «морок, темрява»). У будь-якому випадку зв'язок Європи з Заходом є значимим для сучасного функціонування концепту» (Яворська, Богомолов, 2010).

Коли говоримо про Європу, то передусім маємо на увазі географічну Європу. Географічна Європа ніколи не була статичною, зокрема визначення її суходільних кордонів тривало не одне сторіччя. Це навіть дало підстави писати науковцям про «припливно-відпливну Європу, кордони якої то відступають, то наступають» (Портнов, 2009). Існує погляд на Європу як міф, тобто йдеться не про легенду, яка породила Європу, а про міфічну концепцію самої Європи, європейський міф чи стереотип. Концепт «Європа» завжди мав політичний зміст, що дає підстави вважати його ідеологемою. Європа виступала синонімом гармонії та єдності, яких бракувало; метою, недосяжним ідеалом, до якого прагнули європейці, месіанська думка про Європу; Європа – центр всесвітньої імперії, Сполучені Штати Європи, новітня пан'європейська спільнота – усе це зміст європейської ідеї. Європа в просторово-часовому локусі – це насамперед історія самої Європи, що, як і будь-яка історія, опирається на величезні історичні періоди та процеси в ньому, свій історичний компендіум (середньовіччя, ренесанс, реформація, просвітництво, абсолютизм тощо). Ідея Європи стала символом надії, відродження, символом безпеки, процвітання, свободи. Європа – це культура в найширшому значенні цього слова, у тому значенні, яке якраз прославляє в очах усього світу наше існування. Культура створила велич Європи. Пропонуючи окреслити частини Європи (Західну, Східну, Середню) на основі таких чинників, як географічний, економічний, політичний та культурний, Б. Крупницький зазначив, що саме «культурний чинник є найхарактеристичнішим, найсталішим, а отже, визначальним» (Яворська, Богомолов, 2010).

Визначаємо словникове значення слова *Europa* та словосполучення *vereintes Europa* в сучасних німецьких словниках. Електронний словник серії *Duden* подає такі дефініції лексеми *Europa*:

1) *als Erdteil angesehener westlicher Teil Eurasiens;*

2) *Staatenkomplex, der durch einen Zusammenschluss der europäischen Staaten entstehen soll;*

3) Eigenname, griechische Mythologie: *phönikische Königstochter, die von Zeus nach Kreta entführt wird.*

Для словосполучення *Vereintes Europa* це ж джерело не має прямого визначення, однак пропонує два смислові синоніми «UN-Mandat» (*Mandat der Vereinten Nationen*) та «vereinen» (1. zusammenfassen, zusammenführen; 2. Sich vereinen: zusammenfinden, zusammenschließen; 3. a) mit einer Sache in Einklang bringen; в) in jemandem, einer Sache zugleich, gemeinsam mit etwas vorhanden sein, gepaart sein; 4. zugleich besitzen, haben).

Концепт EUROPA, як і будь-яке лінгвокультурне явище, не може залишатися статичним. Зі зміною навколишнього світу на нього накладаються нові шари, він наповнюється новими емоціями та смислами. Отже, феномен єдності європейських держав проявляється по-новому в контексті війни на континенті, а отже, в умовах, що безпосередньо загрожують усталеному демократичному порядку в суспільстві та свободі й безпеці Людини. Визначальними об'єднувальними факторами при цьому є загальновизнані гасла демократії, що на законодавчому рівні проголошені в Конституціях і Міжнародних документах.

Концепт VEREINTES EUROPA в контексті російської війни в Україні набуває нових лексичних оформлень та семантичних значень. Він відображає ідею об'єднання країн Європи в політичному, економічному й культурному аспектах.

Європа сама в собі умовно розділена географічно на Центральну (до неї входять найбільш впливові країни – Німеччина, Франція), Західну (Westeuropa) та Східну (Osteuropa oder Ostblock). Підтвердження цьому знаходимо також у матеріалах дослідження – у ЗМІ: «*östliche Mitgliedstaaten*» (FAZ. № 2. 3.01.2023. S. 1). Підкреслюється роль саме східних європейських держав у підтримці безпеки й миру на континенті.

Однією з ключових у нашому дослідженні вважаємо необхідність відтворення номінативних полів концепту, розуміючи їх, за Л. Л. Шевченко, як «множини мовних одиниць, об'єднаних спільним значенням, спільним змістовим компонентом семантики» (Шевченко, 2021).

У публікаціях авторитетних періодичних видань Німеччини («Frankfurter Allgemeine Zeitung», «Wiesbadener Kurier», «Welt am Sonntag») знаходимо як пряму номінацію концепту VEREINTES EUROPA, так і його синоніми – VEREINIGTE STAATEN (FAZ. № 27. 1.02.2023. S. 2).

На основі вивчення словникових дефініцій слів-позначень, що становлять назву досліджуваного концепту та їх синонімів, робимо висновки,

що ключове значення EUROPA в поєднанні з різними прикметниками, або ад'єктивізація самого іменника, набуває додаткових значень: GESCHLOSSENHEIT DES WESTENS (FAZ. № 2. 3.01.2023. S. 1), EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, EU-STAATEN (FAZ. № 27. 1.02.2023. S. 2), EUROPÄISCHE EINHEIT, EUROPÄISCHE STAATEN (FAZ. № 233. 7.10.2022. S. 1, 10), ZUSAMMENHALT. Зважаючи на контекст журналістських узагальнень, наголошуємо, що ключовим смислом усіх вербалізаторів є переважна узгодженість рішень європейських лідерів у проблемі захисту Свобод і Демократії на континенті.

У концепті VEREINTES EUROPA виділяємо субконцепти як менші за обсягом складові частини концепту. Згідно з твердженням А. М. Приходько про шаровість структури концепту з ядром в центрі (Приходько, 2013: 22) відтворюємо *ядро концепту* VEREINTES EUROPA. Його становлять такі близькі за змістом семи: WESTEN (FAZ. № 2. 3.01.2023 S. 1), EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT. Рідше вживаними й трохи розмитими є вербалізації WESTEN, DEMOKRATEN, ENTSCHLOSSENHEIT – вони утворюють *периферію концепту*.

Найпотужнішим за смисловим навантаженням досліджуваного концепту VEREINTES EUROPA постає метафоричний номен «*Die wiedergefundene Geschlossenheit des Westens*». Контекст дає зрозуміти, що йдеться про нову згуртованість Західного світу навколо захисту свобод та демократії в Європі й світі (FAZ. № 233. 7.02.2023. S. 2). Також «*Der Westen jedenfalls will die Ukraine so lange unterstützen, wie es notwendig ist»* (WAS. № 8. 19.02.2023. S. 2) свідчить про рішучу готовність підтримувати боротьбу за європейські цінності.

Репрезентація війни в Україні на сторінках німецьких ЗМІ демонструє загальну стриману об'єктивність щодо воєнних подій і доводить, що європейська спільнота однозначно відкрито засуджує військову агресію в ставленні до мирного населення та порушення цілісності суверенної держави. Україна постає ідеологічним побратимом, захисником спільної Демократії. Уживаються такі вербалізації: «… *nicht nur für die Ukraine, sondern für die Freiheit der Demokration in ganz Europa und der Welt»* (FAZ. № 233. 07.10.2022. S. 1,10), «*Krieg gegen die Ukraine, gegen Europa, gegen die Welt»* (FAZ. № 2. 3.01.2023. S. 1).

Європейські лідери метафорично наголошують на важливості перемоги для Європи в цілому, для її багаторічної дбайливо вибудованої демократичної моделі суспільства: *«Auf diesem Schlachtfeld steht des Schicksal Europas auf dem Spiel»* (FAZ. № 233. 07.10.2022 S. 1,10).

Об'єднання представлених значень цих лексем дає змогу побудувати концептуальну мережу полісемії словосполучення «Vereintes Europa», різні лексико-семантичні варіанти якої профілюються в смислових субконцептах або доменах:

1) EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT – стосується загального духовного єднання європейців з українцями в протистоянні з загарбниками (дипломатія, народна підтримка, політичні заяви).

Висловлення настроїв солідарності часто відбувається засобами емоційно-забарвленої лексики: «*Die EU und die Ukraine seien eine Familie. Ihr Schicksal ist unser Schicksal*» (FAZ. № 30. 4.02.2023 S. 2). Часто для підкреслення бачення німецько-українських відносин уживається займенник «Wir».

2) SANKTIONEN – стосується сфери публічного прояву політичної волі європейських лідерів та організацій.

Потрібно підкреслити, що вже понад рік на сторінках європейських, у тому числі й німецьких ЗМІ, ведеться активне висвітлення санкційної політики Заходу щодо спроб урегулювати військову агресію: *«EU-Staaten ringen um weitere Russland-Sanktionen»* (FAZ. № 27. 1.02.2023. S. 2). Набір лексичних засобів при цьому має беземоційний констатуючий характер, що ґрунтується на європейському законодавстві.

3) FLÜCHTLINGSAUFNAHME – міграційна сфера та сфера соціального захисту для українських біженців.

Цей домен концепту розкриває узгодженість більшості європейських держав у створенні особливих спрощених умов прийому біженців з України: *«Seit Beginn des Ukraine-Krieges sind 7,9 Millionen Ukrainer in andere europäische Länder geflüchtet»* (WK. № 16. 19.01.2023. S. 1). У різних контекстах лексика набуває різних емоційних підтекстів: від бажання пересічних європейців допомогти, до спроб уселити надію в майбутнє людям, які опинились у тяжких обставинах.

4) WAFFENLIEFERUNG – політична, дипломатична та військова сфери.

Для вербалізації цього субконцепту застосовуються такі формулювання: *«Scholz offenbar bereit, die Lieferung von Kampfpanzer an die Ukraine zu erlauben…»* (WK. № 16. 19.01.2023. S. 2). *«Großbritannien liefert Kiew Kampfpanzer Challenger»* (FAZ № 13 .16.01.2023. S. 2). *«Deutschland liefert Marder-Panzer in Ukraine»* (WK. № 5, 6.01.2023. S. 1). Нерідко контекст дає

змогу прослідковувати емоційну піднесеність повідомлень у випадку прийнятих рішень щодо постачання військової допомоги.

Вербалізація єдності європейських країн відбувається через опис дієвості та діяльності міжнародних організацій, таких як NATO, EU, UN, OSZE й ін.

Реалізацію феномену VEREINTES EUROPA в умовах сьогодення спостерігаємо у всіх сферах суспільного буття: політиці, дипломатії, економіці, культурі, спорті, релігії, освіті, соціальному захисті, громадській активності європейців та військовому секторі. Для кожної з них застосовується діапазон специфічних мовних засобів, які репрезентують ставлення до України в цій війні.

Основними контекстами для вербалізації субконцептів SOLIDARITÄT і SANKTIONEN є повідомлення про відсторонення російських та білоруських спортсменів від участі в міжнародних змаганнях, відмова від російських енергоносіїв, допомогає в розв'язанні проблеми експорту українського зерна, спрощена процедура реєстрації українських біженців у Європейських країнах й ін.

У німецькому публічному дискурсі спостерігаємо виникнення цілком нових специфічних концептів, що стосуються російської війни в Україні: RAMSTEINTREFFEN (Treffen im Ramstein-Format), MARSCHALLPLAN FÜR DIE UKRAINE та ін.

Більшість розглянутих текстових матеріалів стосується саме необхідності згуртованої підтримки України з боку Європи (ЄС) у цій війні задля захисту власної цілісності й Західної демократії. Основним смислом концепту VEREINTES EUROPA в німецьких ЗМІ постає саме дефініція *об'єднання Європи заради захисту Європейських свобод та демократії*.

Решта виокремлених субконцептів DEMOKRATEN, EU-KOMMISSION й ін. дістають значно менш докладне висвітлення. Тож, на нашу думку, вони перебувають на периферії, але при цьому зберігають виразний зв'язок із ядром.

Висновки. Сьогодні концепт в лінгвістиці – це складна ментальна структурована одиниця. Концепт закріплений у певній національній культурі й вербалізований різними засобами залежно від комунікативної ситуації та сфери суспільної діяльності. Одним із сучасних методів аналізу концепту є його опис через збір і вивчення усього спектра мовних вербалізаторів, що його утворюють, та відтворення структури, визначивши ядро концепту й периферію.

Війна росії в Україні – це війна в Європі, яка швидко і яскраво інтерпретувалася на сторінках німецьких ЗМІ. Давно сформований історично в культурному та політичному контекстах концепт VEREINTES EUROPA набуває нового оформлення в контексті війни. У ході дослідження встановлено, що концепти об'єктивуються в мові передусім лексемами, так званими вербалізаторами концептів, зокрема ключовими словами-репрезентантами і їх синонімами. Семантичний аналіз дає змогу виділити в досліджуваному концепті синонімічні значення: VEREINIGTE STAATEN, GESCHLOSSENHEIT DES WESTENS, EU, EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, EU-STAATEN, EUROPÄISCHE EINHEIT, EUROPÄISCHE STAATEN, ZUSAMMENHALT, що становлять ядро концепту в його структурній моделі. До периферичного шару відносимо WESTEN, DEMOKRATEN, ENTSCHLOSSENHEIT. У цьому концепті існує щонайменше чотири смислові субконцепти: EUROPÄISCHE SOLIDARITÄT, SANKTIONEN, FLÜCHTLINGSAUFNAHME та WAFFENLIEFERUNG, які найбільш представлені на сторінках німецьких ЗМІ.

У смисловому плані вербалізації концепту VEREINTES EUROPA на сторінках німецьких ЗМІ акцентовано на політичній і ментальній згуртованості всіх членів EU та європейських країн загалом задля захисту миру й демократії на континенті. Його репрезентація ґрунтується на конкретних фактах, а журналісти послуговуються великим набором мовних репрезентантів, що дедалі частіше набувають емоційного оформлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко А. В., Гаврилов В. М., Дятлов В. О., Казимір В. А., Кеда М. К., Соломенна Т. В. Концепт «Європа» : навч. посіб. Чернігів : Вид-во «Десна-Поліграф», 2018. С. 108–162.

2. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту. *Культура народов Причерноморья.* 2002. № 32. С. 27–30. URL: DOI**:** http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/75094.

3. Донська А. Г. Концепт Європи та майбутнє ЄС. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* Вип. 3/4 (31–32). 2016. С. 143–148. URL: http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/140501/137584.

4. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології). Київ : ВД Дмитра Бураго, 2006. 328 с.

5. Іващенко В. Л. Лінгвоконцептуальна репрезентація фрагментів когніції в термінопросторі української мистецтвознавчої картини світу : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.07. Київ, 2007. 41 с.

6. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ; Івано-Франківськ, 2004. 248 с.

7. Лисецька Н. Г. Концепт «Europa» у німецькій лінгвокультурі. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки.* 2016. Кн. 1. С. 175–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2016_1_36.

8. Lysetska N. H. Konzept «Europa» an der Schwelle zweier Jahrtausende. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія».* Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 51–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2020_9_15. DOI: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2020-9(77)-51-55.

9. Плотнікова Н. В. Алгоритм аналізу лінгвокультурного концепту. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. 2013. Pp. С. 165–170. URL: https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/view/1261/1225.

10. Портнов А. Між «Центральною Європою» та «Русским миром»: сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій. Київ : НІСД, 2009. 160 с.

11. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми. Дніпропетровськ : Бєлая Є. А., 2013. 307 с.

12. Черненко О. І. Концептополе духовні цінності в ідиостилі Віктора Бойка : дис. ... канд. філол. наук / Харк. нац. пед. ун-т. ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2021. 271 с.

13. Шевченко Л. Л. Мовно-інформаційні моделі концептосфери Нового Завіту в українській рецепції : дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.01 Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 2021. 396 с. URL: https://ulif.mon.gov.ua/system/files/shevchenko_dys.pdf.

14. Широков В. А., Лучик А. А. Парадигмальні засади лінгвістики першої половини XXI століття. *Мовознавство*. 2021. № 5. С. 3–16.

15. Яворська Г. М., Богомолов О. В. Непевний об'єкт бажання: ЄВРОПА в українському політичному дискурсі : монографія. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. 136 с.

16. Яворська Г. М. Концепт ЄВРОПА в сучасній українській репрезентації. Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów. T. 2. Europa. Redakcja Wojciech Chlebda. Lublin; Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2018. Pp. 257–288.

17. Яроцька Г., Пономаренко Т. Метафоричне моделювання концепту Європа в українському медіа дискурсі / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. *Діалог*. 2020. № 26. С. 208–225. URL: http://dms.onu.edu.ua/article/view/225322. DOI: https://doi.org/10.18524/2308-3255.2020.26.225322.

18. DUDEN Wörterbuch. URL: https://www.duden.de/suchen/dudenonline/Europa. (дата звернення 08.04.2023).

REFERENCES

1. Vashchenko A. V., Havrylov V. M., Diatlov V. O., Kazymir V. A., Keda M. K., Solomenna T. V. (2018) Kontsept «Ievropa». [The «Europe» concept]: navch. posib. Chernihiv: «Desna-Polihraf». S. 108–162. [in Ukrainian].

2. Holoborodko K. Yu. (2002) Linhvistychnyi status kontseptu. [Linguistic status of the concept] Kultura narodov Prychernomoria – Culture of the Black Sea Peoples. № 32. S. 27–30. [in Ukrainian].

3. Donska A. H. (2016) Kontsept Yevropy ta maibutnie YeS. [The concept of Europe and the future of the EU] Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Bulletin of NTUU «KPI». Political science. Sociology. Law. Issue 3/4 (31–32). S. 143–148. [in Ukrainian]. URL: http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/140501/137584.

4. Ivashchenko V. L. (2006) Kontseptualna reprezentatsiia frahmentiv znannia v naukovo-mystetskii kartyni svitu (na materiali ukrainskoi mystetstvoznavchoi terminolohii). [Conceptual Representation of Knowledge Fragments in the Scientific and Artistic Image of the World (Based on the Material of Ukrainian Art Studies Terminology)] Kyiv: VD Dmytra Buraho – Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. 328 s. [in Ukrainian].

5. Ivashchenko V. L. (2007) Linhvokontseptualna reprezentatsiia frahmentiv kohnitsii v terminoprostori ukrainskoi mystetstvoznavchoi kartyny svitu. [Linguistic and Conceptual Representation of Cognition Fragments in the Terminological Space of the Ukrainian Art Studies Image of the World]: avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk – D. in Philology: 10.02.07. Kyiv, 41 s. [in Ukrainian].

6. Kononenko V. I. (2004) Kontsepty ukrainskoho dyskursu. [Concepts of Ukrainian discourse]: monohrafiia. Kyiv; Ivano-Frankivsk – monograph. Kyiv; Ivano-Frankivsk, 248 s. [in Ukrainian].

7. Lysetska N. H. (2016) Kontsept «Europa» u nimetski linhvokulturi. [The concept of «Europe» in German linguistic culture] Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Filolohichni nauky. Kn. 1. – Scientific Notes of the N.Gogol National University. Philological sciences. Book 1. S. 175–180. [in Ukrainian].

8. Lysetska N. H. (2020) Konzept «Europa» an der Schwelle zweier Jahrtausende. [The Concept «Europa» on the Threshold of two Millennia] Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohiia». Ostroh: Vyd-vo NaUOA – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series «Philology». Ostroh: NaUoA Publishing House. Issue 9(77). S. 51–55. [in Germany]. DOI: https://doi.org/10.25264/2519-2558-2020-9(77)-51-55.

9. Plotnikova N. V. (2013) Alhorytm analizu linhvokulturnoho kontseptu. [Algorithm of linguistic and cultural concept analysis] STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA. S. 165–170. [in Ukrainian]. URL: https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/view/1261/1225.

10. Portnov A. (2009) Mizh «Tsentralnoiu Yevropoiu» ta «Russkym myrom»: suchasna Ukraina u prostori mizhnarodnykh intelektualnykh dyskusii. [Between «Central Europe» and the «Russian World»: Contemporary Ukraine in the Space of International Intellectual Debate] Kyiv: NISD – Kyiv: NISS. 160 s. [in Ukrainian].

11. Prykhodko A. M. (2013) Kontsepty i kontseptosystemy. [Concepts and concept systems.] Dnipropetrovsk : Bielaia Ye. A. – Dnipropetrovs'k: Belaya E.A., 307 s. [in Ukrainian].

12. Chernenko O. I. (2021) Kontseptopole dukhovni tsinnosti v idyostyli Viktora Boika [The conceptual field of spiritual values in the idiostyle of Viktor Boyko]: dys. ... kand. filol. nauk. Khark. nats. ped. un. im. H. C. Skovorody. Kharkiv. – D. in Philology. Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University. Kharkiv, 271 s. [in Ukrainian].

13. Shevchenko L. L. (2021) Movno-informatsiini modeli kontseptosfery Novoho Zavitu v ukrainskii retseptsii [Linguistic and Informational Models of the New Testament Conceptual Sphere in Ukrainian Reception]: dys. ... d-ra. filol. nauk: 10.02.01 Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni. – D. in Philology: 10.02.01 Potebnya Institute of Linguistics. Kyiv, 396 s. [in Ukrainian]. URL: https://ulif.mon.gov.ua/system/files/shevchenko_dys.pdf.

14. Shyrokov V. A., Luchyk A. A. (2021) Paradyhmalni zasady linhvistyky pershoi polovyny XXI stolittia. [Paradigmatic Foundations of Linguistics in the First Half of the Twenty-First Century] Movoznavstvo. – Linguistics. № 5. S. 3–16. [in Ukrainian].

15. Yavorska H. M., Bohomolov O. V. (2010) Nepevnyi obiekt bazhannia: YeVROPA v ukrainskomu politychnomu dyskursi [Uncertain object of desire: Europe in the Ukrainian political discourse]: Monohrafiia. Kyiv: Vydavnychyi dim Dmytra Buraho – Monograph. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House. 136 s. [in Ukrainian].

16. Yavorska H. M. (2018) Kontsept YeVROPA v suchasnii ukrainskii reprezentatsii. [The concept of Europe in contemporary Ukrainian representation] Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów. T. 2. Europa. Redakcja Wojciech Chlebda. Lublin; Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – Axiological lexicon of the Slavs and their neighbors. Vol. 2 Europe. Edited by Wojciech Chlebda. S. 257–288. [in Russian].

17. Yarotska H., Ponomarenko T. (2020) Metaforychne modeliuvannia kontseptu Yevropa v ukrainskomu mediadyskursi. [Metaphorical Modeling of the Concept of Europe in Ukrainian Media Discourse] Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova. Dialoh. – I. I. Mechnikov Odesa National University. Dialogue. № 26. S. 208–225. [in Ukrainian]. URL: http://dms.onu.edu.ua/article/view/225322. DOI: https://doi.org/10.18524/2308-3255.2020.26.225322.

18. DUDEN Wörterbuch. [DUDEN dictionary]. URL: https://www.duden.de/suchen/dudenonline/Europa. (дата звернення 08.04.2023).